

Lait vapaaehtoistoiminnasta ja vapaaehtoistoiminnan kehittämishankkeet

Niklas Wilhelmsson
Neuvotteleva virkamies
Oikeusministeriö

Taustaa

- Valtiovarainministeriö asetti 9.2–30.10.2015 työryhmän selvittämään vapaaehtoistyön lainsäädännön kehittämistarpeita ja ohjeistuksen täsmentämistä sekä ministeriöiden koordinoitavastuita vapaaehtoistoimintaa koskevan lainvalmistelun ja vapaaehtoistoiminnan yleisten edellytysten luomisen osalta.
- **Työryhmän raportti:** http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vapaaehtoistyö-talkootyö-naapuriapu-kaikkikay?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10623
- Liikenne- ja viestintäministeriö asetti 1.10.2015 toimeenpanoryhmän säädösten sujuvoittamiselle. Säädösten sujuvoittamisen toimeenpanoryhmän 17.1.2017 pidetyssä kokouksessa sovittiin, että poikkihallinnollisen yhteistyön syventämiseksi toimeenpanoryhmälle perustetaan kolme alatyöryhmää. Koordinointivastuu kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan alatyöryhmästä annettiin oikeusministeriölle.
- Kansalaisyhteiskuntaan ja vapaaehtoistoimintaan liittyvän alatyöryhmän lähtökohtana on ollut hallitusohjelman kirjaus tavoitteesta nykyistä vähäisempään, parempaan ja kevyempään sääntelyyn kansalaisten arjen ja vapaaehtoistoiminnan parantamiseksi.

Säädösten sujuvoittamisen toimeenpanotyöryhmän alatyöryhmän huomioita

- Alatyöryhmä ei ole toistaiseksi tunnistanut laajempia tarpeita lainsäädännöllisille muutoksille.
- Kansalaisyhteiskuntaan ja vapaaehtoistoimintaan liittyvä ohjeistus on koettu osittain epäselväksi ja haastavaksi. Ohjeiden päivittämistä ja tarkentamista kaivataan useammalla sektorilla.
- Vapaaehtoistoimijoiden suurimmat kysymykset ovat kohdistuneet verotukseen sekä lupa- ja ilmoitusmenettelyihin (vrt. yhden luukun periaate). Yleishyödyllisten yhteisöjen ja julkisyhteisöjen vapaaehtoistoiminnan ennakkoperintäkysymyksiä koskevaa ohjeistusta on edelleen tarpeen tarkentaa ja oheistuksesta on tarpeen viestiä toimijoille. Edelleen koetaan, että lupa- ja ilmoitusmenettelyt voisivat olla kevyempiä ja sujuvampia. Lupa- ja ilmoitusvelvoitteet sekä niihin liittyvät maksut tulisi käydä vielä tarkemmin läpi ja selvittää, onko menettelyjä mahdollista keventää, ja onko joistain maksuista mahdollista luopua. Joidenkin lupa- ja ilmoitusmenettelyiden osalta vallitsee toimijakentällä väriä käsityksiä. Alatyöryhmä katsoo, että vapaaehtoistoimintaa koskevia ohjeistuksia tulisi aktiivisesti jalkauttaa toimijakentälle eri kanavia käyttäen.
- Alatyöryhmä ehdottaa, että perustettaisiin epävirallinen foorumi, jonka kautta tieto kansalaisyhteiskuntaan ja vapaaehtoistoimintaan liittyvistä ohjeistuksista ja säädöksistä välittyisi eri viranomaisten välillä sekä viranomaisilta yhdistyksille ja muille kansalaisyhteiskunnan toimijoille. Foorumi mahdollistaisi myös suoran dialogin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja viranomaisten välillä

Luodaan verkkosivu, jossa vapaaehtoistoimintaa koskevat ohjeet järjestöille ja vapaaehtoisille ovat selkeällä kielellä.

Vaihe 1: Luodaan tukisivusto, johon kootaan ja jossa ylläpidetään linkit keskeisiin vapaaehtoistyötä koskeviin ohjeisiin

- **Toimenpide: tietosivusto luotu:**
<http://www.demokratia.fi/tietotori/vapaaehtoistyo/>
- **Valmisteilla: palveluopas Suomi.fi -palveluun. Tavoiteaikataulu 2017 lokakuu**

Vaihe 2: Kukin viranomainen kirjoittaa ohjeensa selkeäkielisenä tietokorteille, joita ylläpitävät omilla sivuillaan.

Tavoiteaikataulu 2017

Verolainsäädäntö

- Verolainsäädännön näkökulmasta vapaaehtoistyö on vastikkeetonta työtä. Jos työ on täysin vastikkeetonta, niin siitä ei synny veroseuraamuksia. Jos työ on vastikkeellista, niin siitä syntyy lähtökohtaisesti myös veroseuraamuksia. Tällöin ei ole enää kyse puhtaasta vapaaehtoistyöstä.

Yleishyödyllisyys verolainsäädännön mukaan

- Vapaaehtoistyötä tehdään monesti yleishyödyllisten yhteisöjen piirissä. Yhteisön yleishyödyllisyydellä on vaikutusta yhteisön omaan verotuskohteluun sekä verovapaiden matkakustannusten korvausten maksamiseen vapaaehtoistyöntekijöille.
- Yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen saamastaan elinkeinotulosta sekä osittain kiinteistöjensä tuottamasta tulosta, mutta ei muusta varainhankinnastaan. Tuloverolain 23 §:stä löytyy luettelo siitä, mitä ei lähtökohtaisesti pidetä yleishyödyllisen yhteisön elinkeinotulona.

Yhteisöjen antamien lahjoitusten verovähennysoikeus

- Vapaaehtoistyöhön liittyvänä verokysymyksenä on nostettu esiin myös verotuksen lahjoitusvähennys. Lahjoitusvähennyksellä on vaikutusta lähinnä yhdistysten ja säätiöiden varainhankintaan.
- Nykyisen lainsäädännön mukaan yhteisöillä on verovähennysoikeus määrätyn ehdoin. Yhteisö voi tehdä verovähennyksiä seuraavin ehdoin:
- vähintään 850 euron ja enintään 250 000 euron suuruisen rahalahjoituksen, joka on tehty tiedettä, taidetta tai suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä edistävään tarkoitukseen Euroopan talousalueeseen kuuluvalla valtiolla tai Euroopan talousalueella olevalle julkista rahoitusta saavalle yliopistolle tai korkeakoululle taikka näiden yhteydessä olevalle yliopistorahastolle;
- vähintään 850 euron ja enintään 50 000 euron suuruisen rahalahjoituksen, joka on tehty tiedettä, taidetta tai suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä edistävään tarkoitukseen sellaiselle Verohallinnon nimeämälle Euroopan talousalueella olevalle yhdistykselle, säätiölle tai jonkin edellä mainitun yhteydessä olevalle rahastolle, jonka varsinaisena tarkoituksena on tieteen tai taiteen tukeminen taikka suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttäminen.

Matka-, majoitus- ja muiden vapaaehtoistoiminnasta syntyvien kulujen korvaaminen vapaaehtoistoimijoille

Yleishyödylliset yhteisöt voivat poikkeuksellisesti korvata verovapaasti vapaaehtoiselle matkakuluja myös asunnolta vapaaehtoistyön tekemispäikalle.

Yleishyödyllinen yhteisö voi korvata vapaaehtoistyöntekijöiden matkakustannuksia, kun matka on tehty yleishyödyllisen yhteisön hyväksi ja sen toimeksiannosta. Matkakulut ja päivärahat saa korvata verovapaasti seuraavin ehdoin:

- päivärahaa voidaan maksaa enintään kahdeltakymmeneltä päivältä kalenterivuodessa;
- majoittumiskorvaus voidaan korvata;
- matkustamiskustannusten korvaus, jota voidaan suorittaa myös verovelvollisen asunnon ja vapaaehtoistyön tekemispäikan välillä tehdystä matkasta. Matkakustannusten korvauksesta muulla kuin julkisella kulkuneuvolla tehdystä matkasta on verovapaata enintään 2000 euroa kalenterivuodelta.

Vaihtotyön verotus

- Vastikkeettoman työn tekemisestä ei ole veroseuraamuksia vapaaehtoistyöntekijälle tai vastaanottajalle, ellei kyse ole vaihtotyöstä.
- Vastikkeeton työ ja naapuriapu ovat lähtökohtaisesti verovapaita, samoin talkootarjoilut ja ennalta sopimattomat vähäiset tavarahjat vapaaehtoistyöntekijälle.
- Yhdistyksen hyväksi korvauksetta tehty työ ei aiheuta veroseuraamuksia yhdistykselle tai vapaaehtoistyöntekijälle. Yhdistyksen jäsenten kolmannelle osapuolelle, esimerkiksi yritykselle, yhdistyksen lukuun tekemä vastikkeellinen työ on veronalaista vain jos kyse on yhdistyksen elinkeinotoiminnaksi katsottavasta toiminnasta.

Selvitys verottomien kulukorvausten laajentamisesta

Tehdyt toimenpiteet:

- Valtiovarainministeriö selvittää hallitusohjelman mukaisesti säätiöiden ja yhdistysten verokohtelua vuosien 2017–2018 aikana. Euroopan komission mukaan olisi suotavaa, että Suomen lainsäädäntö saatettaisiin valtioneuvoston mukaiseksi kokonaisuudessaan. Järjestöjen näkökulmasta suurimmat haasteet liittyvät siihen, voidaanko yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaus säilyttää nykyisen laajuisena. Osana tätä selvitystä arvioidaan työryhmän esiin nostamia kysymyksiä koskien verovapaiden kustannusten korvausten soveltamisalan laajuutta sekä matkakustannusten enimmäismäärän riittävyttä
- Yhdistysten ennakoperintää koskeva ohje annettiin 2017
[Yleishyödyllisten yhteisöjen ja julkisyhteisöjen vapaaehtoistoiminnan ennakoperintäkysymykset \(A119/200/2016\)](#)
[Luonnollisen henkilön tekemän talkoo-, naapuriapu- ja vaihtotyön verotus \(A31/200/2013\)](#)
- Yhdistysasiakkaiden on mahdollista tilata Verohallinnon uutiskirje. Yhdistysten ja säätiöiden uutiskirjeellä on tällä hetkellä reilut 6200 tilaajaa.[https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Verohallinnon_uutiskirje_yritysassiakail\(19286\);](https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Verohallinnon_uutiskirje_yritysassiakail(19286);)
<http://verofi.pvmailer.net/>
- Yhdistysten verofoorumi on kokoontunut ensimmäistä kertaa toukokuussa
<http://verofi.mailpv.net/archive/show/1128527>.

Työttömän oikeus tehdä vapaaehtoistyötä menettämättä työttömyysturvaa

- Käsitys työttömän vapaaehtoistyön kiellosta on saamastaan julkisuudesta huolimatta väärä eikä lainsäädännön osalta työryhmän mielestä näytä tällä hetkellä olevan muutostarpeita
- Työ- ja elinkeinoministeriö on päivittänyt TE-toimistoille antamaansa ohjetta vuoden 2016 lopussa. Ohjeen pohjalta TE-palvelut on laatinut vapaaehtoisille suunnatun selkeäkielisen ohjeistuksen, joka on linkitetty demokratia.fi-sivuston Vapaaehtoistyö-osioon. (VM 39/2015)

TEM/2565/03.01.04/2016

<http://www.finlex.fi/data/normit/42905/tem2565%20su%20ohje%2030%2012%202016.pdf>

http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/jos_jaat_tyottomaksi/tyottomyysturva/vapaaehtoisty_talkootyo/index.html

<http://www.demokratia.fi/tietotori/vapaaehtoistyotyottoman-oikeus-tehda-vapaaehtoistyota/>

Työturvallisuus ja vakuutukset

- Työturvallisuuslakia (738/2002) ei kokonaisuudessaan sovelleta vapaaehtoiseen työntekijään. Työturvallisuuslain 55 §:ssä määritellään erikseen työnantajan velvollisuudet vapaaehtoistyöntekijää kohtaan, joka tekee samaa tai samankaltaista työtä kuin työpaikan työntekijä
- 55 § mukaan työnantajan on soveltuvin osin huolehdittava, ettei vapaaehtoisen turvallisuudelle tai terveydelle aiheudu haittaa tai vaaraa työpaikalla
- Laissa velvoitetaan vapaaehtoista noudattamaan työtä koskevia turvallisuusohjeita mukaan lukien hänelle annettuja suojaimia ja apuvälineitä
- Korvaus työtapaturmasta tai ammattitaudin johdosta maksaa valtiokonttori
- Toiminnan organisoijalla ei ole lakisääteistä velvoitetta ottaa vapaaehtoiselle tapaturmavakuutusta. Öljyntorjuntalain 37 §:ssä säädetään kuitenkin korvauksesta valtion varoista torjuntaviranomaisen tehtävään hyväksymälle vapaaehtoiselle, jolle on sattunut tapaturma tai joka on saanut ammattitaudin torjuntatyöstä

Potilasvahinkolaki (585/1986)

Voimassa olevan potilasvahinkolain 4 §:n mukaan terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittavilla on oltava vakuutus terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutuneen henkilövahingon varalta. Vapaaehtoistoimijoiden vastuuta ja asemaa terveyspalvelujen tuotannossa ja terveyteen liittyvissä tehtävissä ei nykyainsäädännössä määritetä.

Säädösten sujuvoittamisehdotukset ja toteutetut toimenpiteet

Meneillään olevassa potilasvakuutusjärjestelmää koskevassa uudistuksessa selkeytetään vapaaehtoistoimijoiden vastuuta ja asemaa terveyspalvelujen tuotannossa ja terveyteen liittyvissä tehtävissä. (VM 39/2015) Asia on huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön potilasvahinkolain uudistamista selvittäneen työryhmän loppuraportissa, joka on kirjoitettu hallituksen esitysluonnoksen muotoon. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan potilasvakuutuskeskus korvaisi ko. vahingot 22 §:n 3 momentin perusteella. Tavoitteena on, että uudet lait tulisivat voimaan samaan aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa eli vuoden 2019 alusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:1
<http://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3852-6>

Luvat

- Ilmoitus yleisötilaisuudesta
- Pelastus- ja turvallisuussuunnitelma
- Hygieniapassi
- Jätteenhoitosuunnitelma
- Mainoksiin ja opasteisiin lupa ELY -keskukselta tai kunnalta
- Anniskelulupa
- Teosto- ja Gramex luvat
- Rahankeräyslupa
- Arpajaislupa

Lisätietoja: <http://www.demokratia.fi/tietotori/vapaaehtoistyö/muut-ohjeet/>

Hygieniapassi

Julkisuuskuva hygieniapassin tarpeesta kaikissa vapaaehtoistoimintaan liittyvissä tilaisuuksissa on liioiteltu, vapaaehtoistoiminnassa hygieniapassia tarvitaan erittäin harvoin

Korjataan tilanne lisäämällä tiedotusta hygieniapassivaatimuksista. Selvitetään mahdollisuuksia hygieniapassikoulutuksen ja –testin verkkokoulutuksen järjestämiseen

Toimenpide: Uusi ohje suunnitteilla

Kehitetään lupa- ja ilmoittautumismenettelyt vapaaehtoistoiminnan tilaisuuksiin

Syksyn 2017 aikana selvitetään tapahtumanjärjestäjien lupa/ilmoitusmenettelyä.

Kootaan valtion ja kunnan tapahtuman järjestämiseen liittyvät lupa-asiat yhteen suomi.fi -portaaliin.

Kuntia kannustetaan luomaan Helsingin mallin pohjalta yhtenäinen lupaprosessi.

Yhteinen avustusten hakujärjestelmä vapaaehtoistoimijoille

Valtionavustusjärjestelmä – Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt koko valtionhallinnon kattavan esiselvityshankkeen valtionavustusprosessin digitalisoinnista. Esiselvitys tehdään tiiviissä yhteistyössä VAHVA-järjestelmän valmisteluorganisaation kanssa.

Julkisen tuen hakemiseen liittyvää byrokratiaa olisi purettava muun muassa poistamalla velvollisuus esittää opetus- ja kulttuuriministeriölle erityyppisiä vaikuttavuusarvioita osana tukihakemusta.

Avustamisen vaikuttavuustietojen keräämistä on esitetty yhdenmukaistettavaksi ja kevennettäväksi.

Kehittäminen; rahankeräys ja arpajaiset

Rahankeräyslain uudistamista jatketaan viime hallituskaudella tehdyn valmistelun pohjalta.

Tavoitteena nykyistä kevyempi ja nopeampi menettely.

Tehdyt toimenpiteet: Sisäministeriö asetti 18.8.2016 esiselvityshankkeen rahankeräyslain uudistamiseksi. Esiselvityshankkeen toimikautta on jatkettu vuoden 2017 loppuun asti

Hankkeen tehtävänä on:

- kartoittaa rahankeräystoiminnan nykytila ja kehittämiskohteet
- selvittää vaihtoehtoiset toteuttamisvaihtoehdot rahankeräystoiminnan sujuvoittamiseksi
- pitää kiinni voimassa olevan rahankeräyslain tavoitteesta estää epärehellinen toiminta rahankeräysten yhteydessä.

Valmis 12/2017

Pienarpajaiset

- Arpajaislain mukaan yleishyödyllinen yhteisö tai säätiö saa toimeenpanna ilman erillistä lupaa tavara-arpajaiset, joissa arpojen yhteenlaskettu myyntihinta on enintään 2000 euroa ja joissa arpojen myynti ja voittojen jako tapahtuu samassa tilaisuudessa.
- Koululuokka tai sitä vastaava opintoryhmä voi opiskelun tai opiskelua tukevan harrastustoiminnan edistämiseksi toimeenpanna pienarpajaiset, jos arpajaisten toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä vastaa täysivaltainen henkilö.

Lisätietoja

<http://www.demokratia.fi/tietotori/vapaaehtoisty/>

niklas.wilhelmsson@om.fi